

Rahandusminister Mart Vörklaevale

Meie: 11.09.2023 nr 1-2/23/5921

Eesti Keskkonnaühenduste Koja ettepanekud riigieelarve tulude suurendamiseks „keskkonna kasutaja maksab” põhimõtte läbiva rakendamise abil

Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) hinnangul soodustavad madalad tasud keskkonnaressursside ja loodusväärtuste kasutamise eest Eesti majanduse ressursimahukust, ei innusta ettevõtteid innoveerima ning vähendavad sellega Eesti ettevõtete konkurentsivõimet. Lisaks võivad vaid kitsale ettevõtete ringile suunatud suured soodustused keskkonnatasudes, nt põlevkivijäätmete madalad ladestustasud, põhjustada ebavõrdset konkurentsi ettevõtete vahel ning olla sisuliselt ebaseaduslik riigiabi. KeÜS §-s 12 sätestatud „**keskkonna kasutaja maksab**” **põhimõtte** läbiv rakendamine vähendaks keskkonna kahjustamist, suunaks ettevõtteid jätkusuutlikumalt tegutsema ning võiks riigieelarvesse tuua üle **100 miljoni euro otsest tulu aastas**. Lisaks vähendaks see keskkonna kahjustamisest põhjustatud kaudseid kulutusi erinevates valdkondades nagu tervishoid, kliimamuutustega kohanemine, keskkonnakaitse jne.

Vastavalt KeÜS § 12 [kommentaaridele](#) paneb „keskkonna kasutaja maksab” põhimõte keskkonna kasutajale kohustuse kanda saastatusega või muu tegevuse keskkonnas avalduva negatiivse mõjuga seonduvad kulud, et need ei jääks ühiskonna kanda. Seega peavad keskkonnaressursside kasutavad ettevõtted ja isikud sellega seotud kulud katma nii erinevate keskkonnatasude kui ka keskkonna kasutamiseks vajalike lubade menetluse riigilõivude näol.

EKO ettepanekud keskkonnatasude kohta

EKO teeb ettepaneku **viia kõik keskkonnatasud kooskõlla loodusele põhjustatud kahjuga** ning **seejärel ajas kasvavalt indekseerida**, et tasu motiveeriks ettevõtjaid keskkonnasäästlikumalt tegutsema ning “keskkonna kasutaja maksab” põhimõtet rakendataks tõhusalt ka kaugemas tulevikus. Indekseerimine annaks ettevõtjatele võimaluse oma tegevust paremini planeerida ning vähendaks seaduse muutmise seotud riigi toimumiskulu ning võimalust, et keskkonnatasud jäävad muutumatuks pikemaks perioodiks, nagu on juhtus viimastel aastatel, mille tõttu keskkonnatasude mõjus on vähenenud.

EKO teeb ettepaneku lõpetada põlevkivi jäätmete ülisoodsad ladestustasud ning **eristada erinevat liiki põlevkivijäätmete ladestustasu vastavalt jäätmete iseloomule** (tavajäätmed või ohtlikud jäätmed) ning **kehtestada nende ladestamisele vastava**

jäätmeliigi tasu. 1.09.2023 kooskõlastusringile saadetud keskkonnatasude muutmise eelnõu seletuskirjast puudusid igasugused põhjendused põlevkivijäätmetele mitu korda madalama tasu kehtestamiseks võrreldes teiste sama liigi jäätmetega. Need madalad tasud on vastuolus “keskkonna kasutaja maksab” põhimõttega ning ei suuna jäätmeid taaskasutama. Põlevkivituha eriti madalale ladestustasule kui keskkonnakahjulikule toetusele on tähelepanu juhtinud ka Riigikontroll¹. Juba praegu jääb riigil **iga miljoni tonni põlevkivituha eest saamata vähemalt 25 miljonit eurot keskkonnatasu** ning see olukord püsib ka tulevikus. Sisuliselt on tegemist kümnete miljonite eurode suuruse fossiilkütuste kasutamise subsiidiumiga igal aastal, mis soodustab fossiilkütuste kasutamist ning annab fossiilkütuseid kasutavatele ettevõtetele konkurentsieelise. Sealjuures jääb riigil saamata tulu, mida kasutada fossiilkütuste põhjustatud keskkonna- ja sotsiaalse kahju leevendamiseks.

Soovime riigilt täiendavat selgitust poolkoksi kui ohtliku jäätme nii väikse ladestustasu kohta, mis eelnõu järgi oleks aastaks 2027 vaid 7,6% ohtlike jäätmete ladestustasust. Eriti küsitav on selline soodustus, kuna seni ladestatakse poolkoks täielikult ehk senine ladestustasu ei ole suunanud jäätmete taaskasutusele. Keskkonnatasude seaduse muutmise eelnõu seletuskirja järgi on “poolkoksiga seotud ka mitmed jääkreostusobjektid, mis tekitavad riigile püsivaid järelhoolduskulusid, seega on tasumäära kujundamisel vajalik võtta arvesse ka riigipoolsete kulude katmise vajadust.” 1.09.2023 kooskõlastusringile saadetud eelnõus välja pakutud marginaalsest ladestustasu tõusust ei piisa, et motiveerida ettevõtjaid tegema investeeringuid poolkoksi tekkimise vähendamiseks või kasutuselevõtuks. Riigil jääb juhul, kui poolkoksi jäätmete kogus püsib senisel tasemel, sellise soodustuse tõttu aastal 2025 saamata tulu 35 miljonit eurot, mis kasvab 51,5 miljoni euron aastal 2027.

Sellise suure ja vaid üksikutele ettevõtetele suunatud subsiidiumi olemuse tõttu soovib EKO, et riik viiks läbi analüüsi, kas nii suur soodustus põlevkivijäätmete ladestamise tasudes on liigitav riigiabiks. Seda eriti poolkoksi puhul, mille ladestustasu oleks 2027. aastal 13 korda madalam ohtlike jäätmete tasust, mille hulka poolkoks liigitub.

Teeme ettepaneku tõsta CO₂ atmosfääri paiskamise keskkonnatasu nii palju, et see vastaks Euroopa Investeeringuspanga hinnangule CO₂ varikulu² kohta. “Keskkonna kasutaja maksab” põhimõtte sisuks on panna keskkonna kasutaja tasuma keskkonna kasutamise kaasnivat kulu, et see ei jääks ühiskonna kanda.³ Keskkonnatasude seaduse muutmise eelnõus välja pakutud CO₂ kõrgeim tasumäär 3,50 eurot kohta katab aga üksnes **1,75%** CO₂ varikulust (väljendatuna 2016. aasta hindades). Arvestades tõsiasja, et iga kraadi mürdosa kliimasoojenemist toob kaasa eskaleeruvad tagajärjed, on vaja CO₂ atmosfääri paiskamise tasu kiiresti suurendada ka pärast 2027. aastat.

Teeme ettepaneku kehtestada keskkonnatasu ka metaaniheitele. Lühiajaliselt on metaanil süsihappegaasist palju suurem võime panustada kliimasoojenemisse, mistõttu on

¹ Keskkonnaeesmärkidega vastuolus olevad majandusmeetmed. Riigikontrolli ülevaade Riigikogule. 4. aprill 2022, lk 17.

² CO₂ varikulu on kulu, mida põhjustab ühiskonnale kliimasoojenemine, mis kaasneb 1 tonni CO₂ paiskamisega atmosfääri. Euroopa Investeeringuspanga hinnang CO₂ varikulu suuruse kohta:

https://www.eib.org/attachments/thematic/eib_group_climate_bank_roadmap_en.pdf

³ Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse kommenteeritud väljaanne, lk 80.

eriti oluline kiiresti vähendada metaaniheidet just lähiaastatel. Eesti on kirjutanud alla üleilmsese metaani lubadusele (Global Methane Pledge)⁴ ja võtnud sellega kohustuse vähendada 2030. aastaks metaaniheidet 30% võrra 2020. aasta tasemest. Eesti metaaniheidet on aga püsinud alates 1995. aastast praktiliselt muutumatuna, mis näitab, et Eesti senised tegevused metaaniheidete piiramiseks pole olnud tulemuslikud. Miinimumvariandina peaks kehtestama keskkonnatasu metaani heitele paiksetest allikatest, nagu gaasi tootmise ning transpordi taristu ja sõnnikuhoidlad, et motiveerida võimalikult väikest metaaniheidet põhjustava taristu arendamist.

EKO toetab **raadamistasu kehtestamist**, kuid leiab, et **raadamistasu kehtestamine ei tohi õigustada laiaulatuslikku raadamist**. Lähtudes leevendusmeetmete hierarhiast (vältimine > minimeerimine > taastamine > hüvitamine), tuleks esmajärjekorras vältida metsade raadamist. Kuna Eesti metsad on niigi juba halvas seisukorras ning raadamine ohustab rohetuumalasi ja võib vähendada rohevõrgustike ühenduvust ja kvaliteeti, **peab raadamistasu olema niivõrd kõrge, et raadatud puidu müügist saadud tulu seda ei kataks**. 4.09.2023 a kooskõlastusele saadetud eelnõuga planeeritav raadamistasu ei pane raadajat piisavalt alternatiive otsima. Seetõttu EKO **ei toeta raadamisõiguse tasule ülempiiri kehtestamist seaduses**, sest Venemaalt impordikeelu jätkudes, LULUCF eesmärkide täitmiseks jm põhjustel võib lähiaastatel puidu kättesaadavus Eestis ja lähipiirkonnas väheneda ning seetõttu puidu hind lähiaastatel tõusta.

Kuna raadatavalt alalt saadava puidu kogus ja kvaliteet võivad olla väga erinevad, ei toeta EKO raadamistasu arvestamist ühe ühiku hinnana sõltumata raadatava ala iseloomust ning **teeb ettepaneku raadamistasu arvutamise meetodikas rühmitada metsaalad lähtudes konkreetse raadatava ala mulla boniteedist, puistu vanusest ning iseloomust jt teguritest**. Mida elurikkam ja süsinikumahukam on mets, seda suurem kaotus on ühiskonnale selle metsa raadamine ja seda kõrgem peaks olema sellise metsa raadamistasu. Kuna eelnõu kooskõlastustähtaeg oli vaid 3 päeva, ei ole meil olnud võimalust välja töötada konkreetseid ettepanekuid raadamistasu arvestamiseks.

EKO põhimõtteliselt toetab 4.09.2023 kooskõlastursingile saadetud riigimaa kaevandamiseks kasutada andmise tasude muutmist vastvalt maa hindamise tulemustele. Samas soovime juhtida tähelepanu, et riigimaa kaevandamiseks kasutamise tasu peab olema mh motiveeriv kaevanduste võimalikult kiireks sulgemiseks ning kaevandusala korrastamiseks, mis on oluline looduse kahjustamise vähendamiseks ning mõjude leevendamiseks. Hetkel on võimalik olukord, kus enamus ressursist on (osal) loastatud kaevandusalal ammendatud, kuid seda ei suleta ega taastata erinevatel põhjustel: sobivate taastamise tehnoloogiate puudumine, taastamisega kaasnevad kulud ja kaevandusala taastamise tingimuste aeglane menetlus riigiametite poolt.

Keskkonna valdkonna riigilõivud

EKO teeb ettepaneku kehtestada kõigi keskkonna valdkonna riigilõivud nii, et **need katavad riigi tegelikud kulud lubade menetlusel või vähemalt loa menetluse eest vastutava riigiasutuse kulud**. See on kooskõlas "keskkonna kasutaja maksab" põhimõttega.

⁴ <https://www.globalmethanepledge.org/>

EKO toetab **metsateatistele riigilõivu kehtestamist**, kuid soovime kaaluda 5.09.2023 kookõlastusele saadetud eelnõus kavandatust kõrgema riigilõivu määra kehtestamist, sest seni on Keskkonnaamet viidanud metsateatiste puhul ressursside ebapiisavusele, mis ei võimalda metsateatisti piisavalt sisukalt menetleda ega tagada loodusväärtuste kaitset metsades. Seadustele ning EL õiguse nõuetele vastav metsateatiste menetlemine võib riigi jaoks kulusid kokku hoida, sest lahendab osaliselt Euroopa Komisjoni poolt algatatud rikkumismenetluse juurpõhjuse ning võib toetada LULUCF eesmärkide täitmist ning selle kaudu vähendada riigi võimalikke tulevasi rahalisi kohustusi süsinikukvootide ostmiseks.

Eesti Keskkonnaühenduste Koda loodab, et meie tehtud ettepanekutest on kasu riigieelarve koostamise protsessis ning ettevõtluse keskkonnasäästlikkuse arendamisel. EKO eelmisel nädalal esitatud kommentaarid 4 eelnõu kohta leiab EKO kodulehelt [SIIT](#).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton, Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator